

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

МАНЬКО Денис Григорович

УДК : 340.113 (073)

ТЕХНОЛОГІЇ ТА АЛГОРИТМИ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ

дисертація на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Одеса – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі загальнотеоретичної юриспруденції Національного університету «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ДУДЧЕНКО Валентина Віталіївна,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Гусарєв Станіслав Дмитрович,
Національна академія внутрішніх справ,
перший проректор;

доктор юридичних наук, професор
Кельман Михайло Степанович,
НУ «Львівська політехніка» ННПППО,
професор кафедри теорії, історії та філософії права

доктор юридичних наук, доцент
Матвєєва Лілія Георгіївна,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри теорії та філософії права

Захист відбудеться «25» вересня 2020 р. о 10:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23 (зала засідань).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

Автореферат розіслано «22» серпня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стрімкий розвиток сучасного суспільства, глобалізація, інтеграція та діджиталізація, підвищення значення форми права, процедур його створення і реалізації, зумовлюють необхідність перегляду багатьох традиційних положень юридичної науки.

У зазначеному аспекті особливої актуальності набуває проблематика, пов'язана зі сферою знань, яку традиційно йменують «юридична техніка». По-перше, потребує вдосконалення її методологічний інструментарій і категоріальний апарат. Наразі ми можемо констатувати відсутність єдності в науковому розумінні навіть таких базових понять, як «юридична техніка» та «юридична технологія». В юридичній науці зазначені поняття або ототожнюються, або протиставляються одне одному, але, по суті, традиційні підходи до їх розуміння не відповідають вимогам сучасного рівня розвитку суспільних відносин і потребують вдосконалення. По-друге, не менш актуальними є питання, пов'язані із системою способів та засобів підвищення якості юридичної діяльності, а відтак удосконалення та додаткової розробки потребують принципи, правила та методи її організації та здійснення.

Належне впорядкування суспільних відносин у сучасній державі забезпечується ефективним правовим регулюванням, запорукою якого є наявність не лише встановлених державою правил поведінки та нормативно закріплених прав і свобод, а й ефективного механізму їх реалізації та забезпечення захисту. Суб'єкти права повинні чітко усвідомлювати, що вони мають робити та в якій послідовності. Своєю чергою, використовуючи юридичні технології, має бути створений якісний і зрозумілий правовий акт, в якому отримають вираження соціально значущі приписи. Саме у таких актах закріплюються юридичні алгоритми, які фіксують порядок і послідовність здійснення юридичної діяльності та/або юридично значимих діянь різними суб'єктами права.

Алгоритми та технології юридичної діяльності є одними із найважливіших складових формування правової реальності. Від того, наскільки якісно створено правовий акт, залежить його майбутня ефективність і цінність у процесах врегулювання соціальних відносин.

Враховуючи зазначені положення, дисертаційне дослідження спрямовано на з'ясування трьох вихідних компонентів: по-перше, філософського, а саме – наближення до розуміння природи права із урахуванням: а) незгоди із концепцією, що право є лінійною системою і що його першоелементом є норма (на нашу думку – віра в ефективність права); б) переконання, що головною метою права є врегулювання суспільних відносин, а відтак основою дії права є процедурно-процесуальний механізм його створення, втілення у життя та обслуговування; в) розуміння того, що ефективність, валідність і дієвість сучасного права залежить від якісної регламентації юридичних

алгоритмів і досконалого, науково обґрунтованого механізму їх втілення у життя, захисту й обслуговування; г) доведення, що право, з точки зору його компонентів і зв'язків між ними, є різною – нелінійною формою існування сукупності цінностей, яка зберігаючи своє сутнісне призначення може змінювати свій «дух і букву» відповідно до потреб суспільства. По-друге – методологічного, а саме – збагачення категоріального апарату юриспруденції новими та вдосконаленням існуючих понять і категорій, такими як юридичний алгоритм, алгоритми права, технологічні алгоритми у праві, юридична креативістика, креативність юридичного мислення, юридичні технології, технології формалізації права, динамічна та статична диспозиція, модель поведінки і персоніфікація, процедурно-процесуальний механізм права, правовий акт, сучасне право тощо. По-третє – прикладного, а саме: а) загальнотеоретичний аналіз та обґрунтування порядку застосування на практиці юридичних технологій створення, обслуговування, впорядкування та втілення у життя правових актів; б) вдосконалення методики навчання та змістовного наповнення юридичних дисциплін, орієнтованих на формування у студентів компетенцій у сфері мистецтва, створення і втілення у життя правових актів.

Науково-теоретичну основу дослідження технологій і алгоритмів юридичної діяльності склали праці як вітчизняних, так і закордонних вчених різних галузей науки.

Філософські засади дослідження було сформовано на підставі аналізу наукових ідей таких вчених, як: Р. Алексі, І. Бентама, Г. Д. Бермана, Ж. Л. Бержеля, Г. Гарта, Г. В. Ф. Гегеля, Г. Гроція, Ю. Габермаса, Р. Ф. Іеринга, І. Канта, Г. Кельзена, Л. Й. Петражицького, А. В. Полякова, Р. А. Ромашова, Ю. Н. Харарі та інших філософів і мислителів.

Загальнотеоретичним підґрунтям дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених: С. С. Алексєєва, В. К. Бабаєва, С. В. Бобровник, О. Б. Венгерова, В. В. Дудченко, Л. І. Заморської, М. С. Кельмана, М. І. Козюбри, Н. М. Крестовської, А. Ф. Крижановського, Л. Г. Матвєєвої, О. Г. Мурашина, В. С. Нерсєсянца, Ю. М. Оборотова, Н. М. Оніщенко, П. М. Рабіновича, О. Ф. Скакун, С. Г. Стеценка, Ю. С. Шемшученка.

Важливе значення для всебічного розкриття предмету дослідження мали праці: В. М. Баранова, Т. О. Дідича, В. Н. Карташова, Т. В. Кашаніної, Д. А. Керімова, С. П. Кравченка, Г. І. Муромцева, І. І. Оніщука, П. Сандеуара, І. Д. Шутака (при аналізі питань, пов'язаних із обґрунтуванням вихідних засад юридичної техніки і юридичних технологій); В. М. Горшенєвца, С. Д. Гусарева, Р. Давіда, Т. М. Дашковської, А. Е. Жалінського, В. М. Протасова, О. Д. Тихомірова (при аналізі питань, пов'язаних зі встановленням особливостей природи юридичної діяльності); Л. М. Борисової, К. В. Горобця, О. В. Куціпак, О. Г. Лукянової,

В. П. Плавича, Н. М. Пархоменко, І. В. Патерило, Р. І. Радейко, О. О. Середи, В. М. Тертишника, І. В. Шалінської (при дослідженні юридичних алгоритмів).

Водночас слід відзначити, що у вітчизняній юриспруденції відсутнє комплексне загальнотеоретичне дослідження юридичних технологій, юридичних алгоритмів, алгоритмів права, технологічних алгоритмів у праві та їх ролі у правовому регулюванні, яке б відповідало актуальним потребам держави та враховувало вимоги сучасного суспільства.

Усе це зумовлює актуальність загальнотеоретичного аналізу широкого кола питань щодо сутності й правової природи юридичних технологій і алгоритмів, поняття та ролі юридичної креативістики в організації та якісному здійсненні юридичної діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» у контексті теми «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий і культурний вимір» на 2016–2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842), а також плану науково-дослідницької роботи кафедри загальнотеоретичної юриспруденції Національного університету «Одеська юридична академія» – «Наступність та оновлення як тенденція розвитку держави і права сучасної України» на 2016–2020 рр.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розкритті сутності юридичних технологій і алгоритмів, встановленні ролі зазначених категорій у процесах правового регулювання та узагальненні їх значення для суспільства, обґрунтуванні нового наукового напрямку в юридичній науці – юридичної креативістики, який засновується на креативності сучасного правового мислення і орієнтований на дослідження природи створення правових актів, підвищення їх якості та вдосконалення порядку формалізації права.

Для досягнення зазначеної мети вирішувалися такі *завдання*:

- визначити методологічні засади дослідження юридичних алгоритмів і технологій формалізації права у вимірі юридичної діяльності;
- розкрити зміст, природу і призначення сучасного права в аспекті розуміння та моделювання юридичних алгоритмів;
- охарактеризувати юридичну діяльність як особливу сферу застосування технологічного арсеналу права;
- визначити особливості юридичних алгоритмів процедур легалізації, встановити співвідношення зазначених процедур із дією права та юридичною діяльністю;
- ідентифікувати природу правового акту, розкрити особливості його юридичної композиції в аспекті формалізації права;

- встановити поняття, структуру і правову природу юридичних алгоритмів, встановити їх співвідношення із алгоритмами права та технологічними алгоритмами у праві;
- охарактеризувати види юридичних алгоритмів, які використовуються в процесі створення правових актів;
- розкрити роль юридичних алгоритмів як системоутворюючих складових існування процедурних і процесуальних норм;
- проаналізувати підходи до сучасного розуміння юридичних технологій, охарактеризувати їх структуру та складові елементи;
- визначити особливості юридичних технологій у законотворчій діяльності України;
- охарактеризувати юридичні технології створення правових актів у правозастосовній і правореалізаційній діяльності;
- показати специфіку ролі юридичних технологій електронного документообігу в процесах діджиталізації сучасної держави;
- визначити юридичні технології обслуговування нормативно-правових актів;
- охарактеризувати сучасне правове мислення та інновативну юридичну аргументацію в контексті формування юридичної креативістики;
- розкрити поняття й особливості співвідношення юридичної креативістики та її складових елементів;
- визначити роль і призначення юридичної креативістики в сучасній юридичній практиці, науці й освіті.

Об'єктом дослідження є юридична діяльність у її практичному, науковому та освітянському аспектах.

Предметом дослідження є технології та алгоритми юридичної діяльності.

Методи дослідження обумовлюються предметом, метою та завданнями дисертаційного дослідження. Враховуючи сучасні тенденції розвитку юридичної науки, науково-дослідною програмою дослідження було обрано інтегративний тип праворозуміння із урахуванням особливостей таких його складових напрямів, як реалістичного позитивізму, комунікативної теорії права, лібертарної теорії права та ціннісно-нормативної теорії права.

Науковим базисом дослідження стали принципи: історизму, об'єктивності, плюралізму, додатковості та міждисциплінарності.

Базуючись на зазначених принципах, у процесі встановлення сутності юридичних алгоритмів і юридичних технологій було використано наступні методологічні підходи: ідеал-реалістський, герменевтичний, ціннісний, діяльний (діяльнісний), системний та антропологічний.

У відповідності до заявлених принципів і підходів, у процесі розкриття сутності та соціальної природи юридичного алгоритму і технологій юридичної діяльності застосовувалися наступні групи методів: загальні

методи пізнання, загальнонаукові методи, міждисциплінарні методи, спеціально-наукові методи юридичних наук.

Із сукупності загальних методів пізнання було використано: метод опису для опису юридичного алгоритму шляхом відображення в певному загальнозрозумілому знаковому вигляді інформації відносно його сутності та форми; метод порівняння для встановлення тотожності або відмінності між юридичним алгоритмом і такими поняттями, як норма права, правовий акт, модель поведінки, формальне вираження припису та ін.; метод узагальнення для визначення загального поняття юридичного алгоритму та юридичних технологій із урахуванням усіх їх властивостей і ознак.

Серед загально-наукових методів пізнання особливу увагу було приділено діалектичному методу, який зумовлює об'єктивний, всебічний і конкретний розгляд юридичного алгоритму з урахуванням притаманних йому зв'язків і виявленням взаємозалежності форми й сутності.

Слід враховувати, що повнота наукового дослідження юридичних алгоритмів і юридичних технологій пов'язана також із використанням на всіх етапах таких загальнонаукових методів, як аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, аналогія.

Застосовувалися також і міждисциплінарні методи, зокрема: соціологічний метод при встановленні конкретних соціальних фактів і вимог до створення юридичних алгоритмів; статистичний метод для кількісної характеристики випадків використання юридичних алгоритмів у диспозиціях норм права у правовій системі України; конкретно-історичний при вивченні специфіки виникнення, розвитку та особливостей використання юридичних алгоритмів і юридичних технологій при соціальному регулюванні.

Водночас у дослідженні було використано наступні спеціально-наукові методи юридичних наук: герменевтичний метод – для дослідження особливостей розуміння та тлумачення юридичного алгоритму в різні історичні періоди, з урахуванням підходів різних шкіл розуміння права; формально-догматичний метод – при аналізі положень правових актів щодо встановлення композиції юридичного алгоритму та порядку його відображення; порівняльно-правовий – для зіставлення юридичних понять, явищ і процесів щодо фіксації юридичних алгоритмів у правових актах, а також для зіставлення юридичних технологій створення таких актів, що існують одночасно у різних країнах, аналізу особливостей організації та здійснення юридичної діяльності.

Аналізуючи методологію дослідження, окремо слід зупинитися на спеціально-наукових методах юридичної креативістики (в тексті дисертації буде надано визначення поняття юридичної креативістики), завдяки застосуванню яких були охарактеризовані особливості формалізації права, порядку компонування юридичної композиції письмових правових актів, механізмів

їх створення та використання. До зазначених належать методи: юридичного аналізу, юридико-логічної концентрації, юридичного конструювання.

Нормативно-правовою основою дисертації є Конституція України, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України, міжнародні правові акти, законодавство зарубіжних країн.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, матеріали преси та інтернет-ресурсів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше на дисертаційному рівні проведено загальнотеоретичне дослідження технологій та алгоритмів юридичній діяльності, сформульовано новий науковий напрям – «юридична креативістика». Новизну дослідження конкретизовано у таких положеннях:

уперше:

обґрунтовано та запроваджено в категоріальний апарат загальнотеоретичної юриспруденції поняття *юридичного алгоритму (legal algorithm)*, під яким слід розуміти закріплену в правовому акті юридичну конструкцію зобов'язуючого волевиявлення, якою чітко регламентується: хто, в якому порядку та що має зробити або утриматися від дій, або обсяг позбавлень чи наділень такої особи певними цінностями;

сформульовано поняття *алгоритм права (algorithm of law)* – правова категорія, яка відображає теоретичне узагальнення тенденцій, котрі впливають на формування напрямів правового розвитку, окремі положення яких закріплюються у нормативно-правових актах та відповідають наступним ознакам: 1) затребуваність суспільством із урахуванням перспектив розвитку; 2) наукова обґрунтованість доцільності закріплення у праві; 3) регламентація правом;

визначено поняття *технологічного алгоритму у праві (technology algorithms in law)* – сукупність техніко-технологічних продуктів (електронні документи, електронний підпис, комп'ютерні програми, пошукові бази даних, електронні реєстри, електронні площадки вирішення спорів, юридичні боти та інше), які використовуються в юриспруденції;

встановлено структуру юридичного алгоритму, яка складається із наступних елементів: персоніфікації, моделі поведінки та змістовного зв'язку, що утворюють логічну послідовну цілісність, в якій сформульовано порядок діянь суб'єкта права;

проведено класифікацію юридичних алгоритмів і встановлено такі їх види:

- за характером правового регулювання: а) загальні юридичні алгоритми – положення, які містяться в законах; б) спеціальні юридичні алгоритми – положення, які містяться в правозастосовних або правореалізаційних актах;

- за формою правової активності суб'єктів права: а) юридичні алгоритми, які втілюються в життя завдяки дії; б) юридичні алгоритми, які втілюються в життя завдяки юридично-значущій бездіяльності;
- залежно від типу правових норм: а) юридичні алгоритми, виражені в матеріальних правових нормах; б) юридичні алгоритми, виражені в процедурно-процесуальних правових нормах;
- за процедурно-процесуальними особливостями прояву в соціальній діяльності: а) процесуальні юридичні алгоритми; б) юридичні алгоритми, пов'язані з процесом процедур; в) юридичні алгоритми самостійних правових процедур;
- за формою вираження: а) письмові юридичні алгоритми – зафіксовані в текстах письмових правових актів; б) усні юридичні алгоритми – виражені в офіційно визнаній формі алгоритми словесного виконання правових норм – приміром, усний наказ, усне попередження та ін.; в) конклюдентні юридичні алгоритми – виражені в офіційно визнаній формі акти невербального або символічного виконання правових норм;
- за особливістю забезпечення виконання та формою припису: а) жорсткі – алгоритми, які мають юридично зобов'язальну форму; б) м'які – алгоритми, які мають рекомендаційний характер;

визначено поняття *юридичної креативістики* – вчення, система знань про особливості сучасного правового мислення і мистецтво створення, впорядкування, тлумачення, обслуговування та втілення в життя правових актів;

обґрунтовано вихідні засади юридичної креативістики, а саме: 1) *наука (науковість)* – це особливість світогляду, правового мислення та системи впорядкованих знань, пов'язаних із мистецтвом створення правових актів; 2) *право (право-відповідність)* – це обов'язкове використання законодавчо регламентованої інформації щодо порядку створення, обслуговування та втілення в життя правових актів; 3) *мова (мовно-досконалість)* – це спосіб і форма виразу теоретичної моделі в реальному правовому акті;

запропоновано спеціальні методи юридичної креативістики, а саме: *юридичний аналіз* – вивчення й осягнення фактичних обставин юридичної справи шляхом аналізу; *юридико-логічна концентрація* – вироблення оптимального шляху досягнення мети щодо правового врегулювання виниклих фактичних обставин завдяки застосуванню синтезуючих операцій; *юридичне конструювання* – компоновання та формалізація порядку вирішення виниклих фактичних обставин у тексті конкретного правового акта;

удосконалено:

категоріально-понятійний апарат загальнотеоретичної юриспруденції в контексті встановлення співвідношення між термінами: *юридична*

техніка – сукупність юридично-технічного інструментарію (засобів), який слід використовувати при створенні та вдосконаленні письмових правових актів; *юридична технологія* – сукупність науково-обґрунтованої інформації (правил, способів, методів, концепцій та ін.) щодо використання юридичного інструментарію при створенні правових актів і здійсненні юридичної діяльності;

поняття «*сучасне право*», під яким слід розуміти орієнтовану на регулювання суспільних відносин різому (структурно-системна сукупність, цілісність) приписів справедливого обмеження свободи, засновану на вірі індивідів у наявність у них природніх можливостей (прав, свобод) і обов’язків, як пов’язаних із державою, так і не маючих державного характеру;

поняття «*правовий акт*», під яким слід розуміти діяння або результат діяння уповноваженого суб’єкта права, яке виражено в офіційно визнаній формі та має юридичне значення. Правові акти отримують вираз у письмовій, усній або конклюдентній формі;

визначення *правової діяльності* – різновид соціальної діяльності, яку здійснюють компетентні особи з метою отримання правового результату, задоволення законних потреб та інтересів суб’єктів у відповідності до вимог права. Правова діяльність класифікується на юридичну діяльність та юридично значущу діяльність осіб, які володіють компетентною правосвідомістю;

поняття «*процедурно-процесуальний механізм права*» – як регламентовану нормами права форму здійснення юридичної діяльності та окремих юридично значимих дій уповноваженими суб’єктами права, пов’язану із втіленням у життя певного порядку, послідовності вирішення юридичної справи;

визначення поняття «*юридичний інструментарій*» – як систему загально-соціальних і спеціально-юридичних засобів, використання яких забезпечує реалізацію завдань юридичної науки і практики;

визначення поняття «*правокреатор*» (*law creator*) – фізична особа (має професійний або науковий рівень правосвідомості), яка створює тексти письмових правових актів із використанням юридичних технологій та на основі креативного правового мислення;

набули подальшого розвитку:

положення щодо розуміння диспозиції правової норми, яка в залежності від характеру припису може бути двох типів: статична диспозиція – містить характеристику статусу, визначення поняття, принципи та ін., і динамічна диспозиція – містить послідовний порядок поведінки суб’єкта;

уявлення про правотворення як форму виникнення і буття права в широкому правовому полі, соціального процесу, який охоплює такі складові, як усвідомлення доцільності врегулювання суспільних відносин правом і діяльність спеціально уповноважених суб’єктів щодо прийняття (внесення

змін чи скасування) правових актів. Правотворення відбувається як щодо правотворчості, так і поза правотворчістю: у правосвідомості, конкретних правовідносинах, правомірній поведінці, правових теоріях і т. ін.;

вихідні засади розуміння формалізації права як заснованої на високому рівні правової культури професійної діяльності компетентних суб'єктів, результатом якої є письмовий правовий акт. Формалізація права пов'язана з використанням технологій створення, впорядкування, тлумачення й обслуговування письмових правових актів за допомогою певних юридично-технічних засобів;

питання класифікації юридичних технологій формалізації права, а саме, виділення: 1) позитивних технологій – метою яких є створення якісного правового акту; 2) негативних технологій – метою яких є пошук помилок у правових актах;

положення щодо розуміння юридичної діяльності, під якою слід визначати різновид правової діяльності, що здійснюється індивідуальними (носії професійної та наукової правосвідомості) та колективними суб'єктами права з метою отримання правового результату, задоволення законних потреб та інтересів суб'єктів у відповідності до вимог права, в практичній, науковій та освітянських сферах.

Практичне значення одержаних результатів. Дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки й пропозиції становлять науковий та практичний інтерес і можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій сфері – для подальшого вивчення численних теоретико-методологічних проблем юридичної креативістики, створення необхідної теоретичної бази та поглиблення уявлень щодо способів, правил і методів підвищення якості правових актів;
- у правотворчості – в процесі вдосконалення нормотворчих, правозастосовних, правоінтерпретаційних процедур з урахуванням особливостей позитивних і негативних юридичних технологій формалізації права;
- у навчальному процесі – при підготовці та проведенні занять з навчальних дисциплін «Теорії держави та права», «Проблеми теорії держави та права», «Методологія юридичної науки», «Юридична креативістика», а також у процесі підготовки навчальної та навчально-методичної літератури із зазначених курсів;
- у практичній юридичній діяльності – у процесах підготовки та використання різноманітних видів юридичних документів.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію обговорено на розширеному засіданні кафедри загальнотеоретичної юриспруденції Національного університету «Одеська юридична академія». Її положення, висновки та пропозиції доповідалися на конференціях: «Сучасні

проблеми соціогуманітарних та фундаментальних наук» (м. Одеса, 19 травня 2011 р.); «Гуманізація у сфері кримінальної юстиції: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Одеса, 18 лютого 2011 р.); «Розвиток методології сучасної юриспруденції: III Міжд. наукова конференція пам'яті професора О. В. Сурилова» (м. Одеса, 12 квітня 2013 р.); «Право і держава в дослідженнях молодих науковців» (м. Одеса, 22–23 березня 2013 р.); «Духовні засади сучасного правогенезу. IX Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 29–30 листопада 2013 р.); «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Одеса, 6–7 лютого 2015 р.); «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 23–24 жовтня 2015 р.); «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Одеса, 26–27 лютого 2016 р.); «Україна. Євроінтеграція. Інтермаріум: історія і сучасність» (м. Одеса, 28–29 жовтня 2016 р.); «Юридична наука в умовах євроінтеграції України та Молдови: сучасні орієнтири правового розвитку» (м. Кишинів, 24–25 березня 2017 р.); «Чорноморські наукові студії» (м. Одеса, 19 травня 2017 р.); «Правова реформа та забезпечення демократизаційних процесів і національної безпеки в Україні» (м. Одеса, 8–9 вересня 2017 р.); «Україна. Євроінтеграція. Інтермаріум: історія і сучасність» (Одеса, 27–28 жовтня 2017 р.); «Торгово-економічна і гуманітарна співпраця між Україною і Китаєм у контексті проекту “Один пояс – один шлях”» (м. Одеса, 22 січня 2018 р.); «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави» (м. Одеса, 2–3 березня 2018 р.); «Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку» (м. Одеса, 9 березня 2018 р.); «Євроінтеграція: польський досвід і українські перспективи» (м. Одеса, 12 квітня 2019 р.); «Чорноморські наукові студії» (Одеса, 15 травня 2020 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення й пропозиції дисертаційного дослідження викладено в 51 наукових працях, з яких 3 – індивідуальні монографії; 20 статей у наукових фахових виданнях, з яких 7 публікацій у виданнях іноземних держав; 24 публікації в інших виданнях, з яких 18 статей у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять сімнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (377 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 460 сторінок, у тому числі список використаних джерел – 38 сторінок та додатки – 9 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок із науковими програмами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, джерела та методологію дисертації;

відображено наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів роботи, наведено відомості про апробацію та публікацію її основних результатів.

Розділ 1. «Алгоритми і технології юридичної діяльності: філософські та методологічні підвалини розуміння». Складається із чотирьох підрозділів, в яких розкрито засади дослідження алгоритмів і технологій юридичної діяльності, проаналізовано природу сучасного права, охарактеризовано особливості алгоритмів легалізаційних процедур.

Підрозділ 1.1. «Методологічні засади дослідження юридичних алгоритмів і технологій формалізації права у вимірі юридичної діяльності» присвячено встановленню методологічного арсеналу, застосування якого надає можливість розкрити природу і сутність алгоритмів та технологій юридичної діяльності.

В якості домінуючого було обрано інтегративний тип праворозуміння. Із сукупності проаналізованих різновидів інтегративного праворозуміння найбільш важливими в контексті дослідження юридичних алгоритмів і технологій здійснення юридичної діяльності були обрані: реалістичний позитивізм, комунікативна теорія права, лібертарна теорія, ціннісно-нормативна теорія права.

Ціннісно-нормативний підхід насамперед дозволив розкрити аксіологічні складові юридичних алгоритмів і технологій, встановити морально обґрунтовані й релігійно вивірені засади формування процедур поведінки людей та інших суб'єктів права.

Положення, які отримали обґрунтування в рамках концепції реалістичного позитивізму, дозволили встановити природу результату правового впливу, а відтак тих завдань, які мають бути сформульовані в юридичному алгоритмі, а також тих правил, вимог і принципів, які використовуються в юридичних технологіях.

Комунікативна теорія права не лише розкриває сутність відносин між суб'єктами, порядок здійснення яких відображається в юридичних алгоритмах, але й обґрунтовує необхідність використання «недержавного права» в процесі регулювання відносин у суспільстві. При аналізі положень «недержавного» (на нашу думку, більш вдалим є термін «м'яке право»), ми також можемо встановити використання саме юридичних алгоритмів і технологій задля забезпечення належного шляху комунікації та організації юридичної діяльності.

Особливе місце в аспекті визначення методологічних засад дослідження юридичних алгоритмів і технологій здійснення юридичної діяльності посідає лібертарна (лібертарно-юридична) теорія права, розроблена В. С. Нерсесянцем. Не викликає сумніву, що обов'язковою умовою здійснення якісної юридичної діяльності є формально виражений у тексті

правового акту юридичний алгоритм, який не тільки має бути створеним у відповідності до базових юридичних технологій, але й не протирічити ідеям справедливості, свободи, формальної рівності.

У підрозділі 1.2. «Природа і призначення сучасного права в аспекті розуміння та моделювання юридичних алгоритмів» встановлено, що розкриття сутності й осягнення духу права пов'язано з необхідністю всебічного аналізу першопричин його виникнення, формування, формалізації та використання в реальному житті.

Сучасне розуміння права має враховувати невід'ємний взаємозв'язок між формою вираження в реальних письмових актах (існування) та ідеями, положеннями і принципами (сутність). При чому правовими є ті акти, в основі яких лежить віра у природні права й свободи людини. Морально-ціннісні орієнтири зумовлюють обґрунтованість і відповідність права соціальним потребам. Слід враховувати, що вихідними засадами сучасного розуміння права є постулати людиноцентризму, до яких, на нашу думку, слід відносити: не буде людей – не буде права; одній людині у всесвіті право не потрібно; людині для комфортного існування в соціумі необхідно встановлювати справедливі моделі поведінки; дієвість права заснована на вірі людини у його ефективність.

Сучасне право слід розуміти як справедливе обмеження свободи, засноване на вірі індивідів в наявність у них природніх можливостей (прав, свобод) та обов'язків, як пов'язаних із державою (*hard law*), так і не маючих державного характеру (*soft law*). Право є результатом розвитку людства, відображенням ступеню його цивілізованості. Це складний соціальний регулятор, невід'ємною умовою ефективності дії якого є, в тому числі, наявність технологічно досконалих юридичних алгоритмів, у яких чітко визначається належна модель поведінки.

Підрозділ 1.3. «Юридична діяльність як особлива сфера застосування технологічного арсеналу права» містить загальну характеристику соціальної діяльності із визначенням в її системі нетотожності правової та юридичної діяльності.

Юридична діяльність є особливим видом соціальної практики. Вона пов'язана з такими складовими, як юридична освіта, аналітичне мислення, знання чинного законодавства, розуміння процедурно-процесуальних особливостей провадження юридичної справи.

Ефективність такої діяльності заснована на знанні умов встановлення фактичних обставин справи та їх належного оформлення, якісної правової кваліфікації та здатності до юридичного конструювання з урахуванням розуміння технологій вирішення юридичної справи, створення правових актів.

З урахуванням того, що для здійснення юридичної діяльності необхідна система спеціально уповноважених органів, а відповідно й цільове

матеріально-технічне забезпечення, то основною формою такої діяльності є юридичний процес. Основною, але не єдиною, оскільки в рамках юридичної діяльності здійснюються й окремі правозахисні процедури (адвокатами, юрисконсультами тощо).

Юридичну діяльність слід розуміти як різновид правової діяльності, яка здійснюється індивідуальними та колективним суб'єктами права з метою отримання правового результату, задоволення законних потреб та інтересів суб'єктів у відповідності до вимог права. Юридична діяльність класифікується на практичну, наукову та освітянську.

У процесі дослідження характерних ознак юридичної діяльності було запропоновано додатково виділяти й такі ознаки: відповідність юридичним технологіям; процедурно-процесуальну форму здійснення юридичної діяльності; публічний та приватний рівні здійснення юридичної діяльності; спеціалізоване матеріально-технічне забезпечення здійснення юридичної діяльності.

У підрозділі 1.4. «Алгоритми формально-юридичного визнання та особливості їх співвідношення із дією права та юридичною діяльністю» розкривається сутність юридичних алгоритмів згідно із якими конструюються процедури возведення певних об'єктів, в тому числі документів, у стан, який відповідає чинному законодавству.

Алгоритми формально-юридичного визнання, достатньо чітко відображають сутність та соціальне призначення легалізаційної процедури та мають бути використані для формування уявлень про загальну природу юридичних алгоритмів.

За структурою й зовнішніми характеристиками, тобто за формою виразу, слід зазначити, що легалізаційна процедура виступає як частина процедурно-процесуального механізму права, а стосовно реалізації правових розпоряджень і свого змісту, орієнтована на правотворчу та правозастосовну діяльності, надаючи можливість зацікавленим особам здійснювати свої потреби й інтереси у сфері визнання й узаконення певних об'єктів.

Легалізація, будучи правовою процедурою, здійснюється у відповідності до встановлених юридичних алгоритмів які визначають склад і послідовність юридично значущих дій, результатом яких є возведення певних об'єктів у стан, що відповідає чинному законодавству.

Розуміння змісту юридичних алгоритмів процедури легалізації є необхідною складовою у розкритті сутності нетотожності: простого матеріального носія, у якому закріплено (надруковано) інформацію та юридичного документу; процесів фіксації думок у тексті (вірш) та формалізації права (створенні письмових правових актів).

Розділ 2. «Юридичний алгоритм його роль і значення при створенні правових актів». Складається з чотирьох підрозділів в яких розкривається

та аналізується природа юридичного алгоритму класифікуються його види, встановлюються особливості співвідношення із правовим актом, матеріальними та процедурно-процесуальними нормами права, правовідносинами, юридичним процесом і процедурами.

Підрозділ 2.1. «Правовий акт і його юридична композиція в аспекті формалізації права» присвячено розкриттю змісту й аналізу структури, встановленню соціальної ролі правових актів у аспекті формалізації права.

Встановлено, що за своєю суттю формалізація права складається із сукупності процедур, що мають своєю метою: по-перше, піднести бажаний порядок врегулювання суспільних відносин до належного (обов'язкового) порядку, а по-друге, викласти результати таких процедур у конкретних, загально визнаних формальних символах. Формалізація права – це заснована на високому рівні правової культури професійна діяльність компетентного суб'єкта, результатом якої є прийняття правового акту.

Аналізуючи природу формалізації права, можна констатувати, що формалізація права класифікується на два види (критерієм класифікації є характер здійснення): первісна – така що здійснюється на підставі духа і принципів права, ідеї формальної рівності й свободи; похідна – така що здійснюється на підставі вже існуючих, нормативно закріплених у позитивних актах правил. Первісна і похідна формалізація права є близькими, але не тотожними категоріями. Основною їх відмінністю є етапи виникнення цих явищ. Так «первісна» формалізація права виникає на підставі духа права, уявлень суспільства щодо прийнятності використання певного алгоритму вирішення конфлікту («ще до закону»). Своєю чергою «похідна» формалізація права можлива лише тоді, коли вже «існує закон», вона заснована на ньому, йому має відповідати процедура її проведення та виражені в юридичних документах результати.

Правовий акт є зовнішнім виразом процесу і результату розгляду юридичної справи, а його юридична композиція та юридичні технології, які були використані під час створення, є складовими компонентами формалізації. Змістовно-формальний характер юридичної композиції відображає бажану форму правового акту, своєю чергою юридичні технології визначають правила, методи та прийоми, які слід використовувати під час його створення. Від якості зазначених положень залежить майбутня ефективність правового акту, а відповідно – його вплив на процеси правового регулювання суспільних відносин.

У підрозділі 2.2. «Поняття, структура та правова природа юридичного алгоритму» обґрунтовується, що юридичний алгоритм є відображенням динаміки дії права. Його ціннісний потенціал зумовлюється такими характеристиками, як визначеність, послідовність, цілеспрямованість, зобов'язуюче волевиявлення (імперативність, а в окремих випадках

рекомендаційний характер), пов'язаність із правовими актами. Також правову природу юридичного алгоритму розкриває і той факт, що в його основі завжди знаходиться певний імператив. Це завжди зобов'язуюче волевиявлення. Навіть коли суб'єкту надається можливість вибору варіанту поведінки, сама така можливість має бути передбачена нормою права.

Юридичні алгоритми реалізуються не лише в законах, а й у багатьох інших правових актах: правозастосовних (приміром, у резолютивній частині рішення суду чітко вказується, хто та що має зробити), правореалізаційних (приміром, у преамбулі та предметі договору чітко визначаються сторони, їх місце у договірних зобов'язаннях і основна модель їх поведінки), правоінтерпретаційних (приміром, у науково-практичних коментарях законодавства, при дослідженні тексту конкретної норми надається вичерпне тлумачення кола суб'єктів і варіантів встановленої для них поведінки). Своєю чергою слід враховувати, що не кожен вид правового акту може містити юридичний алгоритм – приміром, норми-принципи, норми-дефініції та інші види спеціалізованих (нетипових) норм права. Відтак ми можемо стверджувати, що юридичні алгоритми застосовуються у переважній більшості актів м'якого (*soft law*) та жорсткого (*hard law*) права, а саме в таких, які є самостійними регуляторами суспільних відносин і містять в собі динамічну диспозицію.

Композиційно юридичний алгоритм викладається у формі юридичної конструкції та є різновидом соціально значущого припису у праві.

У підрозділі 2.3. «Види юридичних алгоритмів, які використовуються в процесі створення правових актів» проведено класифікацію видів юридичних алгоритмів за наступними критеріями: за характером правового регулювання; за формою правової активності суб'єктів права; залежно від типу правових норм; за процедурно-процесуальними особливостями прояву в соціальній діяльності; за формою вираження; за особливістю забезпечення виконання та формою припису.

Встановлено нетотожність таких терміно-понять, як юридичний алгоритм (*legal algorithm*), алгоритми права (*algorithms of law*), технологічні алгоритми у праві (*technology algorithms in law*).

Юридичний алгоритм (*legal algorithm*) – це закріплена у правовому акті юридична конструкція зобов'язуючого волевиявлення, якою чітко регламентується: хто, в якому порядку та що має зробити або утриматися від дій, або обсяг позбавлень чи наділень певними цінностями такої особи.

Своєю чергою алгоритми права – це правова категорія, яка відображує теоретичне узагальнення тенденцій, котрі мають вплив на формування напрямів правового розвитку, а їх окремі положення отримують закріплення у нормативно-правових актах. Приміром, такі процеси як «діджиталізація», «евроінтеграція», почавшись як загальні соціальні тенденції, отримують

підтримку суспільства та наукове обґрунтування включення до правової сфери, а процедури досягнення їх цілей закріплюються в конкретних правових актах. Алгоритми права є неперсоніфікованими, вони містять загальну модель поведінки та розвитку. Відтак алгоритми права слід розглядати як одну із особливих науково-правових категорій, елемент категоріального апарату загальнотеоретичної юриспруденції.

Технологічні алгоритми у праві слід розглядати як сукупність техніко-технологічних продуктів (електронні документи, електронний підпис, комп'ютерні програми, пошукові бази даних, електронні площадки вирішення спорів, юридичні боти та інше), які використовуються в юриспруденції.

У підрозділі 2.4. «Юридичний алгоритм як системоутворююча складова процедурних і процесуальних норм» доведено, що процесуальні та процедурні норми відображають динаміку закону. Вони є пов'язаними між собою, але не тотожними поняттями, які підпорядковані третьому поняттю – юридичному алгоритму – і являють собою різні ступені вираження певної якості – здійснення (втілення в життя) права.

Незалежно від характеру (послідовності) здійснення правових приписів, будь це дія чи бездіяльність (як у випадку з алгоритмом дотримання заборони), в основі такого здійснення лежить юридичний алгоритм (регламентована правовим актом послідовність діянь).

Юридичний алгоритм є вихідним початком, основою конструювання процедурно-процесуального механізму права й алгоритмів дотримання юридично-значимої бездіяльності, яка виявляється в дотриманні норм права.

Відповідно, юридичний алгоритм є формою вираження легальної активності суб'єктів права. Дана правова категорія дозволяє адекватно відобразити природу динаміки втілення в життя правових актів і наблизитися до виявлення особливостей юридичної діяльності.

Розділ 3. «Юридичні технології як науково-методологічна основа якісної юридичної діяльності. Складається із п'яти підрозділів, у яких встановлюється зміст і сучасне розуміння юридичних технологій, особливості їх співвідношення з юридичною технікою. Окрема увага приділяється питанням застосування юридичних технологій у законотворчій, правозастосовній і правореалізаційній діяльності.

Підрозділ 3.1. «Юридичні технології: сучасне розуміння, структура та складові елементи» присвячено загальнотеоретичному дослідженню юридичних технологій, визначення їх місця в категоріальному апараті юриспруденції, встановлення особливостей співвідношення з іншими категоріями та поняттями, насамперед із юридичною технікою та методологією права.

Під юридичними технологіями слід розуміти науково обґрунтовану інформацію про ефективне використання правового інструментарію задля

досягнення результату, який має юридичне значення. Це сукупність прийомів, способів і методів, які не лише отримують вираження у правових актах і всебічне обґрунтування в юридичній науці, але й саме вони зумовлюють форму, порядок та особливості здійснення юридичної діяльності щодо створення правових актів.

Аналіз теоретичних розробок сучасної юриспруденції свідчить про наявність певного термінологічного конфлікту, а саме – ототожнення змістовного навантаження понять «юридична техніка» та «юридична технологія». Ці поняття не є тотожними, хоча і взаємопов'язані, вони є невід'ємними складовими створення правових актів, але кожне з них має свою особливість. Техніка – це продукт, а технологія – це способи та правила створення такого продукту, використання його в соціумі. Юридична технологія «історично виростає» із юридичної техніки.

Але існуюча в сучасній правовій науці концепція юридичної техніки давно перестала відповідати реаліям навколишньої дійсності та вимогам самої юридичної науки. Кількісне наростання структурних і змістовних елементів юридичної техніки, зміна ракурсу розуміння поняття «технологія» соціумом об'єктивно породжує потребу в їх ефективному системному використанні, без якого в умовах ускладнення соціальних відносин суб'єкти права не можуть належним чином здійснювати свої інтереси, визначати і реалізовувати свої правові цілі.

Враховуючи соціальні тенденції та обґрунтовані в сучасній юридичній науці положення вважаємо теоретично доцільним розуміти юридичну техніку як сукупність юридично-технічного інструментарію (засобів), який слід використовувати при створенні та вдосконаленні письмових правових актів; своєю чергою, юридичні технології є сукупністю науково-обґрунтованої інформації (правил, способів, методів, концепцій та ін.) щодо використання юридичного інструментарію при створенні правових актів і здійсненні юридичної діяльності.

Використовуючи в якості критерія характер здійснення діяльності, всю сукупність юридичних технологій можна класифікувати на дві великі групи: юридичні технології формалізації права та юридичні технології окремих видів юридичної діяльності.

Юридичні технології формалізації права, своєю чергою, класифікуються на: 1) позитивні – метою яких є створення якісного правового акту; 2) негативні – метою яких є пошук помилок у правових актах.

У підрозділі 3.2. «Юридичні технології в законотворчій діяльності» проаналізовано технологічні особливості підготовки проекту закону, його обговорення та прийняття.

Розкриваються особливості юридичної композиції закону як основного правового акту в континентальній правовій сім'ї, досліджується його

зовнішня та внутрішня форма, порядок викладення змісту, встановлення взаємозв'язку з іншими правовими актами.

Надається характеристика офіційних атрибутів закону, їх переліку, місця і способу розташування у тексті.

Особливу увагу приділено системі лінгвістичних засобів і мовленнєвих правил: загально-лінгвістичним, термінологічним, синтаксичним, стилістичним.

Деталізовано та поетапно проаналізовано кожну стадію законодавчої процедури, від ухвалення рішення про підготовку закону до моменту набрання ним чинності.

Окрему увагу приділено питанням правової експертизи законопроектів та обґрунтуванню широкого підходу до розуміння правової експертизи юридичних документів, котра має розглядатися як діяльність компетентного суб'єкту, який володіє спеціальними знаннями щодо встановлення відповідності поданого юридичного документа чинному законодавству, міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інтересам зацікавленої особи.

Правова експертиза юридичних документів може здійснюватися як у приватноправовій, так і в публічно-правовій сферах.

Основними технологіями проведення правової експертизи юридичних документів є: технологія концептуальної оцінки письмового правового акта, технологія системно-юридичної оцінки письмового правового акта, технологія юридико-технологічної оцінки письмового правового акта.

Підрозділ 3.3. «Юридичні технології створення правових актів у правозастосовній і правореалізаційній діяльності» спрямовано на розкриття особливостей порядку підготовки формалізації актів застосування та реалізації права.

Підкреслюючи нетотожність зазначених видів втілення у життя правових приписів, виділяється технологічний арсенал правил, способів і методів створення якісних правових актів.

Зі всього масиву правозастосовних і правореалізаційних актів виділяються технології створення судових актів і договорів як таких, що мають найбільшу затребуваність у суспільних відносинах.

Загальнотеоретичному аналізу підлягають юридичні технології компоновки змісту та форми зазначених актів, виділяються особливі вимоги до їх юридичної композиції.

Підрозділ 3.4. «Юридичні технології в електронному документообігу» містить обґрунтування ролі технологічних алгоритмів у праві в сучасній системі впорядкування суспільних відносин, яка має відповідати рівню розвитку інформаційно-комунікативних технологій і процесам діджиталізації правової сфери.

Сучасна держава має наступні ключові характеристики: орієнтованість на створення належних умов реалізації та захисту прав і свобод індивідів, стійкість, відкритість до співпраці з іншими суб'єктами, ефективний механізм реалізації функцій і належний рівень діджиталізації.

Юридичні технології створення електронних документів насамперед пов'язанні з наявністю у суб'єкта наступних компетенцій: креативність мислення, розвинуті аналітичні здібності та вміння думати на декілька кроків уперед; здібність до організації та планування; навички управління інформацією; вміння вирішувати проблеми і приймати рішення; вміння працювати в команді, співпрацювати з експертами в інших сферах; брати на себе етичні зобов'язання; мотивація і бажання рости, постійний професійний розвиток; моніторинг змін законодавства та нових напрямів в IT-сфері; орієнтація на неспеціалізовані та надпрофесійні навички (*soft skill*), оскільки затребуваними є спеціалісти, які знаходяться на стику декількох професій; знання та вміння користуватися спеціалізованим програмним забезпеченням; постійна доступність для комунікації з клієнтом; вузька правнича спеціалізація (приміром, захист інтелектуальних прав або вирішення трудових спорів тощо).

Безумовно, технологічні алгоритми у праві значно спрощують аналітичну роботу юриста. Правові інформаційні системи, інтегровані в загальну систему проектного документообігу, є надзвичайно величезною допомогою для молодих юристів, які набувають досвіду. А інколи й підмінюють «зручним варіантом вирішення» справу, яка має близькі, але не тотожні вихідні данні. І це є дієвим підтвердженням того, що юрист має бачити не лише порядок вирішення справи, але й людину, яка стоїть за цим, і особливі відмінності фактичних обставин конкретного спору. Відтак, технологічні алгоритми у праві – це зручна допомога, але не остаточний варіант, який має впливати на вибір моделі вирішення поставленого питання.

У підрозділі 3.5. «Юридичні технології обслуговування нормативно-правових актів» здійснено аналіз юридичних технологій обслуговування письмових правових актів, розкрито особливості сукупності принципів, правил, вимог і методів, використання яких забезпечує належний рівень зберігання, державної реєстрації, правової експертизи та опублікування нормативно-правових актів.

Суб'єктами, які застосовують технології обслуговування нормативно-правових актів, виступають: Верховна Рада України (відносно законів та інших прийнятих нею актів), Міністерство юстиції України та його міжрегіональні управління (стосовно нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади). Особливу роль у процесах обслуговування нормативно-правових актів відіграє Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів.

Враховуючи статус суб'єкта та його юридичний зв'язок зі створеними нормативно-правовими актами, ми можемо виокремлювати процедури автентичного (здійснюються тим органом, який уклав правовий акт) та легального (здійснюються тим органом, який не встановлював правовий акт, але вповноважений законом на проведення такої діяльності) обслуговування нормативно-правових актів.

Розділ 4. «Юридична креативістика як новий науковий напрям загальнотеоретичної юриспруденції» складається із чотирьох підрозділів, присвячених обґрунтуванню юридичної креативістики як самостійного наукового напрямку та окремої навчальної дисципліни. Проаналізовано вихідні засади та категоріальний апарат юридичної креативістики. Сформульовано поняття «правокреатор».

Підрозділ 4.1. «Поняття та складові елементи юридичної креативістики, її роль у юридичній науці й освіті» містить загальнотеоретичний аналіз та обґрунтування нового наукового напрямку – юридичної креативістики.

Юридична креативістика є синтезом знань, умінь і правил щодо конструювання форми і змісту правових актів, їх застосування в юридичній діяльності, глибини інновативного та креативного мислення суб'єктів їх створення.

Юридична креативістика вивчає загальні явища правової реальності, а саме – питання створення, інтерпретації, впорядкування та втілення у життя правових актів. Насамперед юридичних документів – правових актів, у яких фіксується результат юридично значущої дії. А відтак ми можемо констатувати взаємозв'язок із такими юридичними науками, як теорія держави і права, кримінальний процес, адміністративний процес, цивільний процес, конституційний процес тощо. У циклі наук загальнотеоретичної юриспруденції юридична креативістика відіграє роль системоутворювальної дисципліни, спрямованість якої орієнтована на момент створення правових актів.

Юридична креативістика має спільний з іншими юридичними науками об'єкт дослідження – державно-правову реальність, але відрізняється власним предметом досліджень – загальні закономірності сучасного правового мислення та порядок використання певних правил, способів і методології місцетва створення, втілення у життя та обслуговування правових актів під час здійснення правової діяльності компетентними суб'єктами права.

Юридична креативістика орієнтована на дослідження не лише місцетва створення юридичних документів, але й технології здійснення юридичної діяльності щодо їх прийняття, обнародування, тлумачення та здійснення.

У підрозділі 4.2. «Сучасне правове мислення та правова аргументація як вихідні засади юридичної креативістики» особлива увага приділена

виявленню змістовних складових сучасного правового мислення та технологічних особливостей формування належної правової аргументації.

Досягнення нових рівнів розуміння держави і права зумовлює необхідність застосування креативного підходу до засвоєння вихідних засад юриспруденції. Сучасне правове мислення має бути позбавленим стереотипності при постановці та вирішенні дослідницьких завдань. Мислити творчо, із використанням широкого методологічного арсеналу та ґрунтуючись на наявній правовій спадщині, є прямою вимогою викликів сьогодення.

Процес правового мислення юриста одночасно зливається з предметною стороною професійної юридичної діяльності, оскільки навіть надаючи юридичну консультацію, юрист використовує правове мислення із синхронним моделюванням фактичних обставин справи та її юридичної кваліфікації. Лише завдяки правому мисленню можна виявити якісно нові суспільні відносини, котрі поки що не врегульовані правом, однак за своєю суттю потребують такої правової регламентації, оскільки охоплюють найбільш важливі соціальні зв'язки.

Юридична креативістика орієнтована не тільки і навіть не стільки на пізнання того, як слід мислити сучасному правотворцю, а здебільшого на те, як слід використовувати отримані знання, уміння, компетенції під час здійснення юридичної діяльності. Сучасне правове мислення створює фундамент для всебічно обґрунтованої та переконливої юридичної аргументації.

Підрозділ 4.3. «Мова права та категоріальний апарат юридичної креативістики» констатує, що однією із вихідних засад юридичної креативістики є мова як спосіб і форма виразу теоретичної моделі врегулювання суспільних відносин у правовому акті. Досягнення високого рівня якості правового регулювання є можливим лише за умови належного формального вираження правових приписів, яка, свою чергою, безпосередньо залежить від мовної компетенції юриста.

Лінгвістична освіта осіб, які бажають брати участь або самостійно створювати письмовий правовий акт, набуває нового змісту. Сьогодні вона має формувати такий високий рівень мовної культури, фахової ерудиції та комунікативної компетенції, який дозволить підтримувати належний рівень професіоналізму в юридичній сфері, із урахуванням інформаційно-комунікативних вимог суспільства, фактичних потреб бізнесу та держави.

У підрозділі 4.4. «Етично-культурні вимоги та особливі компетентності суб'єктів правотворення» обґрунтовується необхідність виділення у загальнотеоретичній юриспруденції (в якості самостійного поняття – «правокреатор».

Правокреатор (*law creator*) – фізична особа, юрист (професійного та/або наукового рівня правосвідомості), який створює тексти письмових правових

актів із використанням юридичних технологій на основі креативного правового мислення.

Підкреслюється доцільність виділення окремої спеціалізації під час підготовки юристів, випускники якої будуть отримувати належні компетенції у сфері створення правових актів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і подано нове вирішення важливого наукового завдання, яке полягає в обґрунтуванні та розкритті сутності юридичних технологій і алгоритмів, визначення ролі зазначених категорій у процесі правового регулювання, юридичної діяльності та становлення нового наукового напрямку в юридичній науці – юридичної креативістики, яка передбачає дослідження природи правових актів, аналіз і розробку механізмів підвищення їх якості та вдосконалення порядку формалізації права. За результатами наукового дослідження сформульовано такі висновки:

1. Визначено методологічні засади дослідження юридичних алгоритмів і технологій формалізації права у вимірі юридичної діяльності. Враховуючи сучасні тенденції юридичної науки щодо пошуку розуміння права, науково-дослідною програмою дослідження було обрано інтегративний тип праворозуміння. Інтегративне праворозуміння має необхідний потенціал не лише для розкриття природи права, але й для встановлення взаємодії між «живим правом», «правом у житті», «правом у текстах». Такий тип дозволяє синтезувати правову ідею і зміст права, форму права, правову комунікацію та відносини.

Під час розкриття методологічних підвалин дослідження особливу увагу було приділено уперше сформульованим у загальнотеоретичній юриспруденції спеціально-науковим методам юридичної креативістики, завдяки застосуванню яких було охарактеризовано особливості формалізації права, порядок компонування юридичної композиції письмових правових актів, механізми їх створення та використання. До зазначених методів належать: метод юридичного аналізу, метод юридико-логічної концентрації, метод юридичного конструювання.

2. Розкрито природу і призначення сучасного права в аспекті розуміння та моделювання юридичних алгоритмів. Так, вбачається доцільним розуміння права в якості певної складної сукупності, в якій проявляється різноманіття ракурсів цілісності права, де не лише зберігаються і змінюються правові норми, але й з'являються нові прояви правового регулювання. Зазначена сукупність є мінливою цілісністю, яка не втрачає своєї основної ціннісної якості – регулювання найважливіших відносин суспільства. Все це дозволяє розглядати право в якості певної різоми – організованої та такої що

розвивається цілісності, яка змінюючи свою форму не змінює сутності та соціального призначення.

Відтак ми можемо стверджувати, що соціальна природа і призначення права полягає не стільки у встановленні обов'язків, окремих визначень і статусу, скільки в закріпленні «порядку» діянь суб'єктів щодо втілення в життя та захисту своїх прав і виконання обов'язків. Зазначений порядок здійснюється у формі юридичного процесу або правової процедури, за винятком окремих випадків рекомендацій або заохочень має імперативний характер. Такий висновок зумовлює необхідність більш ретельного дослідження природи динамічної складової права, основу якої, на наше переконання, складають юридичні алгоритми.

3. Охарактеризовано юридичну діяльність як особливу сферу застосування технологічного арсеналу права. Удосконалено визначення правової діяльності, під якою слід розуміти різновид соціальної діяльності, яку здійснюють компетентні особи з метою отримання правового результату, задоволення законних потреб та інтересів суб'єктів у відповідності до вимог права. Правова діяльність класифікується на юридичну діяльність і юридично значущу діяльність осіб, які володіють компетентною правосвідомістю.

Своєю чергою, набули подальшого розвитку положення щодо розуміння юридичної діяльності як різновиду правової діяльності, що здійснюється індивідуальними (носії професійної та наукової правосвідомості) та колективними суб'єктами права з метою отримання правового результату, задоволення законних потреб та інтересів суб'єктів у відповідності до вимог права, в практичній, науковій та освітянській сферах.

4. Визначено особливості юридичних алгоритмів процедур легалізації та встановлено співвідношення зазначених процедур із дією права і юридичною діяльністю. Легалізація, будучи правовою процедурою, визначає склад і послідовність здійснення особливого виду юридичної діяльності та пов'язана із задоволенням потреб суб'єктів права щодо надання певним об'єктам статусу, який відповідає чинному законодавству. Юридичні алгоритми процедур легалізації завжди мають імперативний характер. Процедура легалізації насамперед отримує фіксацію у статичній дії права завдяки прийняттю певних соціальнозначущих приписів, і лише після цього стає можливим втілення в життя юридичних алгоритмів легалізаційних процедур у динамічній дії права.

5. Удосконалено наукове визначення поняття правового акту та розкрито особливості його юридичної композиції в аспекті формалізації права. Правовий акт – це діяння або результат діяння уповноваженого суб'єкта права, яке викладено в офіційно визнаній формі та має юридичне значення. Правові акти отримують вираз у письмовій, усній або конклюдентній формі.

Юридична композиція правового акту відображає стиль викладення матеріалу та юридичні конструкції, які використовувалися при цьому.

Юридична композиція правового акту – це особливості конструювання, викладення та ролі в правовому регулюванні соціально-значущого припису, який отримує вираз у правовому акті. Юридична композиція письмового правового акту складається із наступних компонентів: компоненти змісту (відображають сутність акту): науковість, ідея, тема, розкриття значення, відповідність формальній логіці; компоненти форми (відображають порядок розміщення та структурування тексту): реквізити (назва та вид, адресат, дата, нумерація сторінок, членування тексту), відповідність вимогам діловодства, відповідність юридичним технологіям; компоненти функціональності (зумовлюють обсяг правового акту): елемент відповідності (відповідність чинним правовим актам), елемент авторитетності (професійність суб'єкта створення правового акту), елемент затребуваності (необхідність прийняття відповідного акту); компоненти мови: має бути чіткою, зрозумілою і доступною, оформленою в офіційно-діловому стилі державною мовою, науковий характер, документальність, ясність, максимальна точність, визначеність викладу, економічність використання в тексті актів мовленнєвих засобів, зв'язність і послідовність викладу, експресивна й емоційна нейтральність, безособовість, повнота, цілісність, логічна завершеність.

6. Встановлено, що особливості вираження конструкції юридичного алгоритму в тексті правового акту пов'язані з необхідністю точного відображення його складових елементів. Юридичний алгоритм має свою власну структуру, яка складається з персоніфікації, моделі поведінки та змістовного зв'язку між ними.

Важливою ознакою є нерозривна пов'язаність елементів структури юридичного алгоритму, що утворюють логічну та послідовну цілісність, в якій сформульовано порядок діянь.

Персоніфікація є корисним інструментом конкретизації положень законодавства. Завдяки персоніфікації відбувається визначення суб'єктів правовідносин, вона виступає запорукою якісного застосування правових норм, оскільки деталізує суб'єктний склад учасників юридичної справи.

Під моделлю поведінки як складовим елементом юридичного алгоритму слід розуміти виражену в тексті конкретної статті або в іншому елементі правового акту термінологічну конструкцію, в якій відображено певну послідовність діянь (дій або бездіяльності), котрі має або може вчинити особа, зазначена у персоніфікаційній частині юридичного алгоритму, або обсяг позбавлень чи наділень такої особи певними цінностям.

Змістовний зв'язок між персоніфікацією та моделлю поведінки відображає співвідношення між ними, засновані на взаємозалежності та послідовній, логічній взаємообумовленості.

7. Проведено класифікацію видів юридичних алгоритмів за наступними критеріями:

- за характером правового регулювання: а) загальні юридичні алгоритми – положення, які містяться в законах; б) спеціальні юридичні алгоритми – положення, які містяться у правозастосовних або правореалізаційних актах;
- за формою правової активності суб'єктів права: а) юридичні алгоритми, які втілюються в життя завдяки дії; б) юридичні алгоритми, які втілюються в життя завдяки юридично-значущій бездіяльності;
- залежно від типу правових норм: а) юридичні алгоритми, виражені в матеріальних правових нормах; б) юридичні алгоритми, виражені в процедурно-процесуальних правових нормах;
- за процедурно-процесуальними особливостями прояву в соціальній діяльності: а) процесуальні юридичні алгоритми; б) юридичні алгоритми пов'язаних із процесом процедур; в) юридичні алгоритми самостійних правових процедур;
- за формою вираження: а) письмові юридичні алгоритми – зафіксовані у текстах письмових правових актів; б) усні юридичні алгоритми – виражені в офіційно визнаній формі алгоритми словесного виконання правових норм; в) конклюдентні юридичні алгоритми;
- за особливістю забезпечення виконання та формою припису: а) алгоритми жорсткого права; б) алгоритми м'якого права.

8. Розкрито роль юридичних алгоритмів як системоутворюючих складових існування процедурних і процесуальних норм. При дослідженні правової системи будь-якої держави можна встановити, що процедури використовуються значно частіше, ніж процес. Процедури існують в усіх, без винятку, галузях права. Існування права невід'ємно пов'язано з процесом і процедурою. Саме в них відображається порядок і послідовність здійснення юридичної діяльності та/або юридично значимих дій різними суб'єктами права, що спрямовані на досягнення юридично значущого результату.

Зазначене свідчить про пов'язаність юридичного процесу і правової процедури, яка полягає в тому, що обоє представлені у вигляді встановленої в правових нормах послідовності зміни фаз розвитку та мають деякі схожі ознаки. Однак це не означає тотожності зазначених понять (хоча свідчить про наявність певної «єдиної основи» – юридичного алгоритму).

Між юридичним процесом і правовою процедурою існує ряд відмінностей: процедура здійснюється як безпосередньо, так і опосередковано, процес лише опосередковано; процедурні норми можуть закріплюватися як на нормативному, так і на індивідуальному рівні. Процесуальні норми, навпаки, можуть закріплюватися лише в централізованому, як правило, в законодавчому порядку. Більше того, для юридичного процесу характерна більш детальна регламентація послідовності перебігу; юридичний процес, на відміну від процедури, регламентовано імперативними правовими

нормами, тоді як процедура визначається як імперативними, так і диспозитивними нормами; правова процедура може здійснюватися кожним дієздатним суб'єктом права. Юридичний процес здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами, які володіють особливим правовим статусом. З урахуванням того, що для здійснення юридичної діяльності необхідна система спеціально уповноважених органів, а відповідно – й цільове матеріально-технічне забезпечення, то основною формою такої діяльності є юридичний процес. Основною, але не єдиною, оскільки в рамках юридичної діяльності здійснюються й окремі процедури.

У будь-якому разі, як юридичний процес, так і правова процедура перш за все відображають певний порядок, модель, послідовність діянь суб'єктів, а як уже зазначалося, така модель поведінки закріплюється саме в юридичних алгоритмах.

9. Проаналізовано сучасні підходи до розуміння юридичних технологій та удосконалено категоріально-понятійний апарат загальнотеоретичної юриспруденції в контексті встановлення співвідношення між термінами: *юридична техніка* – сукупність юридично-технічного інструментарію (засобів), який слід використовувати при створенні та вдосконаленні письмових правових актів; *юридична технологія* – сукупність науково-обґрунтованої інформації (правил, способів, методів, концепцій та ін.) щодо використання юридичного інструментарію при створенні правових актів і здійсненні юридичної діяльності.

Ґрунтуючись на сформованих у науковій літературі тенденціях щодо розуміння суті, змісту й призначення юридичної техніки і юридичної технології та їх співвідношення, можна зробити висновок про необхідність і можливість подальшої диференціації та інтеграції знань про юридико-технічний і юридико-технологічний аспекти юридичної діяльності в інтересах /з метою найбільш адекватного відображення та конструювання її сучасних різновидів, що зумовлює потребу в розробці фундаментальної концепції юридичної технології.

Юридична технологія включає систему взаємопов'язаних операцій та обумовлена рівнем розвитку правової системи суспільства, яка ґрунтується на знаннях про оптимальну взаємодію юридичних і юридично-технічних засобів, а також наукових висновків, що використовуються для досягнення певних правових цілей і тягнуть за собою певні юридичні результати.

10. Визначено, що до базових юридичних технологій законотворчої діяльності в Україні належать: юридичні технології розробки законопроекту; юридичні технології прийняття законів; юридичні технології обслуговування законів.

Обґрунтовано, що юридичні технології розробки законопроекту поділяються: на технології попереднього аналізу правовідповідності

(відповідність міжнародним актам, законодавству ЄС та України, відповідність правам і свободам людини); технології попереднього аналізу матеріально-технічного забезпечення прийняття та виконання закону (фактичні витрати, навантаження на бюджет та ін.); технології формалізації змісту (мовно-лінгвістичні вимоги до тексту та термінології проекту закону); технології компонування структури (визначення та розташування структурних елементів, встановлення реквізитів, встановлення зв'язків з іншими актами).

Встановлено, що юридичні технології прийняття законів включають: технології правової експертизи; технології розрахунку матеріально-технічного забезпечення прийняття та виконання закону (фактичні витрати, навантаження на бюджет та ін.); технології внесення та відкликання законопроектів; технології розгляду законопроектів; технології прийняття та повторного розгляду законів; технології опублікування законів.

Юридичні технології обслуговування законів складаються з технологій зберігання та ведення справи закону.

11. Охарактеризовано юридичні технології створення правових актів у правозастосовній і правореалізаційній діяльності. Зокрема визначено, що реалізація і правозастосування є різновидами типової дії права та об'єднуються більш широким поняттям – здійснення права. Здійснення права складається з двох типів: безпосереднього – правореалізаційного, та опосередкованого – правозастосовного. Безпосередній тип здійснення права втілюється у життя в таких формах: виконання, використання, дотримання. Опосередкований тип здійснення права своєю чергою класифікується на два види: публічно-правове та приватно-правове правозастосування.

Як публічно-правове, так і приватно-правове правозастосування поділяються на організаційно-виконавче (здійснюється у формах конкретизації та контролю) і правоохоронне (здійснюється у формах вирішення спорів і накладення санкцій).

Мові правозастосовних актів властива послідовність і логічність викладення. У більшості випадків законом встановлюються виключні вимоги щодо їх форми і змісту. Текст такого документа має відображати причинно-наслідкові зв'язки в межах речення і в повному тексті. Зокрема, мотивувальна частина документу має відповідати його резолютивній частині. Письмовий правозастосовний акт, своєю чергою, є законним і обґрунтованим лише в тому разі, якщо висновки ґрунтуються на логічних доводах і відповідають закону. Не допускається перефразувати текст правової норми, неточно її відтворювати. Акти застосування права мають бути категоричними, тобто повинні давати таку відповідь на вимоги, яка б зняла невизначеність у взаємовідносинах.

Своєю чергою, правореалізаційні письмові правові акти відображають більшу диспозитивність щодо їх форми та змісту. Законом встановлюються

лише загальні вимоги, і лише від суб'єкта залежить, як він сформулює своє волевиявлення. За загальним правилом, юридична композиція таких актів має вступну, основну та заключну частини. Окрім загальних юридичних технологій, у яких формулюються вимоги до змісту, логіки і мови правових актів, для розробки письмового правореалізаційного акту велике значення мають суб'єктивні характеристики. Компетентність і досвід суб'єкта, його вміння мислити креативно, абстрактно та творчо, зумовлюють створення якісного документу. Але у будь-якому випадку, як правозастосовні, так і правореалізаційні правові акти мають відповідати критеріям законності й обґрунтованості.

12. Показано специфіку ролі юридичних технологій електронного документообігу в процесах діджиталізації сучасної держави. Обґрунтовано, що стрімкий розвиток суспільних відносин в епоху постмодерну, динаміка технологічного розвитку й процесів обміну інформацією зумовлюють, в тому числі, особливе становище й роль електронного документа в системі документообігу сучасності.

Правове регулювання в сучасній державі має відбуватися із застосуванням цілісної системи засобів, підпорядкованих головній меті – забезпеченню реалізації та захисту прав і свобод індивідів. Такі засоби мають бути доскональними не лише з точки зору вимог юридичної техніки і технологій, але й відповідати потребам та інтересам суспільства, в тому числі з урахуванням розвитку інформаційно-технологічних і комунікативних процесів.

Сучасну державу характеризують наступні ознаки: орієнтованість на створення належних умов реалізації та захисту прав і свобод індивідів, стійкість, відкритість до співпраці з іншими суб'єктами, ефективний механізм реалізації функцій і належний рівень діджиталізації.

13. Визначено юридичні технології обслуговування нормативно-правових актів, до яких слід відносити певну сукупність принципів, правил, вимог і методів, використання яких забезпечує належний рівень зберігання, державної реєстрації, правової експертизи та опублікування нормативно-правових актів.

Завдяки застосуванню цих технологій, нормативно-правові акти не лише отримують підтвердження їх відповідності національному та міжнародному праву, правам людини, але ще й зберігаються та підтримуються в належному стані, набуваючи статусу еталонних актів.

14. Юридична креативістика як наука є системою знань про загальні закономірності сучасного правового мислення та порядок використання певних правил, способів, методів мистецтва створення, втілення у життя та обслуговування правових актів під час здійснення правової діяльності компетентними суб'єктами права.

Формуванню юридичної креативістики як самостійного наукового напрямку передував тривалий історичний розвиток і збагачення її теоретичного арсеналу:

починаючи з простих і зрозумілих правил формальної фіксації волі суб'єкта правотворення до формування розгалуженої та впорядкованої системи знань.

Необхідність виокремлення юридичної креативістики в системі юридичних наук зумовлена потребою прямих досліджень загальних закономірностей про особливості сучасного правового мислення та порядок використання певних правил, способів, методів мистецтва створення, втілення у життя та обслуговування правових актів. Зазначені пошуки дозволяють дослідити на більш глибокому рівні правову сферу. Розкрити сутність і роль суб'єктів правотворення у процесах формалізації права з урахуванням їх досвіду, використання ними емпіричної бази, осмислення та узагальнення фактів правової реальності.

Як і будь яка інша юридична наука, юридична креативістика виконує певні функції, які є відображенням її впливу на розвиток освітянської, наукової та практичної складової юриспруденції. Доцільним є виділення наступних функцій: пізнавальна, евристична, прогностична, методологічна, науково-прикладна, естетична.

15. Обґрунтовані вихідні засади юридичної креативістики, а саме: 1) наука (науковість) – це особливість світогляду, правового мислення та системи впорядкованих знань, пов'язаних із мистецтвом створення правових актів; 2) право (правовідповідність) – це обов'язкове використання законодавчо регламентованої інформації щодо порядку створення, обслуговування та втілення в життя правових актів; 3) мова (мовнодосконалість) – це спосіб і форма виразу теоретичної моделі в реальному правовому акті.

Встановлено об'єкт, предмет, функції, соціальне призначення юридичної креативістики, обґрунтовано доцільність її виокремлення як самостійної юридичної науки, охарактеризовано взаємозв'язок з іншими дисциплінами юриспруденції.

16. Обґрунтовано, що юридична креативістика не лише має розвиватися як наука, але й має посісти відповідне місце серед дисциплін загальнотеоретичної юриспруденції.

Вихідним призначенням цієї навчальної дисципліни є формування у студентів компетентностей, пов'язаних із мистецтвом створення якісних правових актів і здійсненням ефективної юридичної діяльності.

Зокрема, до таких компетенцій належать: здатність демонструвати знання про правила створення письмових правових актів; здатність належно використовувати юридичну термінологію, ефективно і вільно передавати концептуальні ідеї, принципи й теорії юридичної техніки та технологій письмовими, усними та візуальними засобами; здатність орієнтуватися у світовому й національному нормативно-правовому просторі в контексті необхідності постійного розширення й актуалізації знань для підвищення професійної майстерності у сфері технологій створення письмових правових актів.

Формування у студентів юридичного профілю зазначених компетенцій є основою забезпечення високого рівня якості їх юридичної діяльності у майбутньому.

17. Охарактеризовано сучасне правове мислення та інноваційну юридичну аргументацію в контексті формування юридичної креативістики. Наголошено на необхідності розмежовувати: креативність юриспруденції – як здатність нетривіального та нетрадиційного підходу до вирішення питань у правовій сфері, та юридичну креативістику – як вчення, систему знань про особливості сучасного правового мислення і мистецтво створення, впорядкування, тлумачення, обслуговування та втілення в життя правових актів.

Теоретичне співвідношення (креативність юриспруденції – юридична креативістика) є відображенням процесу й результату осмислення, фактичних дій щодо створення ефективної та якісної різоми права – еволюційно прогресуючої, такої що змінюється, але не міняє суті й мети свого існування, сукупності соціальних регуляторів, направлених на впорядкування суспільних відносин у межах, які відповідають вірі людей в наявність у них певних природних прав, свобод і обов'язків.

Слід враховувати, що найбільш повне осягнення предмету юридичної креативістики можливе лише за умови застосування креативного начала в дослідженні правової сфери.

Вдосконалено визначення поняття «правокреатор» (*law creator*) – фізична особа (має професійний або науковий рівень правосвідомості), яка створює тексти письмових правових актів із використанням юридичних технологій і на основі креативного правового мислення.

18. Юридичні технології та алгоритми складають суттєву основу організації якісної юридичної діяльності, є запорукою розвитку правової системи, підвищення рівня ефективності правового регулювання, росту та збагачення правової культури.

Всебічне загальнотеоретичне дослідження юридичних алгоритмів, алгоритмів права, технічних алгоритмів у праві, юридичних технологій, мови права, юридичної креативістики та особливостей креативного мислення у сучасній юриспруденції, вміле використання на практиці результатів таких досліджень, є необхідними умовами правового розвитку.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Монографії:

1. Манько Д. Г. Юридична техніка й технології : курс лекцій. Херсон : Олді-плюс, 2013. 204 с.

2. Манько Д. Г. Легалізація в механізмі дії права : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2014. 232 с.

3. Манько Д. Г. Юридичні технології та алгоритми формалізації права у вимірі юридичної діяльності : монографія. Одеса : Фенікс, 2019. 280 с.

Статті у фахових (у тому числі в міжнародних) виданнях:

4. Манько Д. Г. Щодо визначення поняття юридичної техніки і технології. *Держава і право. Юридичні і політичні науки* : збірник наукових праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2010. Випуск 50. С. 93–98.

5. Манько Д. Г. Щодо широкого розуміння категорії застосування права. *Публічне право*. К.: «Атіка», 2011. № 1. С. 130–135.

6. Манько Д. Г. Легітимація і легалізація юридичної особи. *Актуальні проблеми держави і права* : збірник наукових праць. Одеса : Юридична література, 2012. Вип. 63. С. 85–92.

7. Манько Д. Г. Легализация как феномен правовой жизни современного общества. *Юридичний вісник*. Одеса : Юридична література. 2013. № 1. С. 18–23.

8. Манько Д. Г. Легалізаційна діяльність як вид юридичної діяльності. *Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал*. 2013. № 9. С. 283–288.

9. Манько Д. Г. Технології формалізації права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2013. Вип. № 5. С. 18–21.

10. Манько Д. Г. Законотворчество и правоотношения по его осуществлению: теоретико-правовой анализ. *Юридичний Вісник*. № 3. О.: Юрид. літ., 2013 р. С. 24–31.

11. Манько Д. Г. Технологический механизм права и его соотношение с юридической деятельностью. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2013. Вип. 6–2. Том 1. С. 40–44.

12. Манько Д. Г. Природа людиноцентриського розуміння права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2015. Вип. № 17. Том 1. С. 15–18.

13. Манько Д. Г. Структура юридичного алгоритму та його відображення у правових актах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2017. Вип. № 25. С. 4–8.

14. Манько Д. Г. Юридичні технології: поняття та особливості співвідношення із суміжними категоріями. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2019. Вип. № 37. С. 6–12.

15. Манько Д. Г. Юридична креативістика: поняття та місце в системі юридичних наук. *Правові новели*. 2019. № 7. Том 2. С. 13–20.

16. Манько Д. Г. Діджиталізація правового регулювання: технологічні алгоритми та електронні документи. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2020. № 1. С. 18–23.

17. Манько Д. Г. Юридична діяльність технології та алгоритми здійснення. *Visegrad journal on human rights*. 2018. № 2 (volume 1). С. 97–101.

18. Манько Д. Г. Юридический алгоритм как основа процедурно-процессуального механизма права. *Евразийский юридический журнал*. Москва. 2013. № 10 (65). С. 119–125.

19. Manko D. G. Methodological basis of the research of legal algorithms. *Theoretical and practical problems of the legal regulation of social relations : collective monograph / V. V. Abroskin, S. S. Andreichenko V. V. Bondar, G. V. Chebotareva, etc.* Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 190–207. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-177-3/190-207>

20. Manko D. G. Features of legal procedures of legalization business procedures in Ukraine and China: legal analysis. *Juridical scholarly discussions as a factor for the sustainable development of legal doctrine and legislation : collective monograph / S. S. Andreichenko, G. V. Chebotareva, L. V. Didenko, O. S. Kizlova, etc.* Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 121–135. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-181-0/121-135>

21. Manko D. G. Juridical activity as a special area for the application of juridical algorithms. *New tasks and directions for the development of juridical science in XXI century : collective monograph / S. S. Andreichenko, G. V. Chebotareva, A. V. Denysova, L. V. Didenko, etc.* Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 159–174. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-178-0/159-174>

22. Anatolii Kryzhanovskyi, Denys Manko, Olena Sierykh, Natalia Atamanova, and Antonina Zghama. General Theoretical Aspects of Legal Development. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2019. Volume X. ISSUE 7(45). Winter. P. 2047–2054. DOI: 10.14505/jarle.v10.7(45).15. Available from: <http://journals.aserspublishing.eu/jarle/index>.

23. Manko D. Legal technologies of maintenance of legal acts in Ukraine. *European Reforms Bulletin*. 2019. № 4. P. 37–40.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати:

24. Манько Д. Г. Легалізація інформаційного пространства в сети Інтернет. *Сучасні проблеми соціогуманітарних та фундаментальних наук* : матер. наук. конф. професорсько-викладацького складу, студентів магістрів та аспірантів (м. Одеса, Міжнародний гуманітарний університет, 19 травня 2011 р.). О.: Фенікс, 2011. С. 62–65.

25. Манько Д. Г. «Узаконение» или «отмывание»: к вопросу о видах легализационной процедуры. *Гуманізація у сфері кримінальної юстиції: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали «круглого столу» (м. Одеса, 18 лютого 2011 р.). О., 2011. С. 52–55.

26. Манько Д. Г. Легалізація іноземних заробітчан в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2011. Вип. № 2. С. 9–13.

27. Манько Д. Г. Процедурно-процесуальний механізм права як форма здійснення юридичної діяльності. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету* : збірник / Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса, 2012. Вип. 16. С. 64–67.

28. Манько Д. Г. Особливості історичного розвитку інституту легалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2012. Вип. № 3. С. 11–18.

29. Манько Д. Г. Віртуальне буття електронного документу: питання теорії та практики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2012. Вип. № 4. С. 13–17.

30. Манько Д. Г. Особливості методології юридичної техніки й технології. *Розвиток методології сучасної юриспруденції* : III Міжд. наукова конференція пам'яті професора О. В. Сурилова (м. Одеса, 12 квітня 2013 р.) / відп. ред. Ю. М. Оборотов; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2013. С. 124–127.

31. Манько Д. Г. Особливості технології логічного тлумачення правових актів. *Право і держава в дослідженнях молодих науковців* : матер. VI науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців (м. Одеса, 22–23 березня 2013 р.). Одеса : Фенікс, 2013. С. 28–31.

32. Манько Д. Г. Юридическая техника и технологи в аспекте формализации права. *Духовні засади сучасного правотенезу – IX Прибузькі юридичні читання* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Миколаїв, 2013. С. 61–63.

33. Манько Д. Г. Щодо визначення предмету навчальної дисципліни «Проблеми теорії держави і права». *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 6–7 лютого 2015 р.). / оргком.: А. А. Березовський, Т. О. Анцупова, О. С. Кізлова, Н. А. Орловська, Д. В. Кравцов, Є. Л. Стрельцов; Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2015. С. 15–18.

34. Манько Д. Г. Дія права та механізм дії права: загальнотеоретичний аналіз. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : Фенікс, 2015. Вип. 23. С. 74–77.

35. Манько Д. Г. Щодо визначення складу суб'єктів формалізації права. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 23–24 жовтня 2015 р.). Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 18–21.

36. Манько Д. Г. Право, свобода і справедливість: співвідношення та роль у соціальному регулюванні. *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 26–27 лютого 2016 р.) / Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2016. С. 12–18.

37. Манько Д. Г. Технології здійснення правозастосовної діяльності. *Приватне право в умовах глобалізації: на шляху до ренесансу українського права* : збірник наукових праць / за ред. І. Г. Оборотова. Миколаїв : Іліон, 2016. С. 157–162.

38. Манько Д. Г. Технології проведення правової експертизи юридичних документів. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : Фенікс, 2016. Випуск 25. С. 63–67.

39. Манько Д. Г. Юридично-технічні аспекти Другого статуту Великого князівства Литовського 1566 р. *Україна. Євроінтеграція. Інтермаріум: історія і сучасність* : матеріали Міжнародної наукової конференції (Одеса, 28–29 жовтня 2016 р.) / ред. кол.: А. Ф. Крижановський, Н. М. Крестовська, О. С. Кізлова; Міжнародний гуманітарний університет. Миколаїв, 2016. С. 75–80.

40. Манько Д. Г. Класифікація видів юридичних алгоритмів. *Юридична наука в умовах євроінтеграції України та Молдови: сучасні орієнтири правового розвитку* : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Кишинів, 24–25 березня 2017 р.) / com. org.: V. Bujor (preşedinte) et al. Chişinău : S. n., 2017. С. 33–36.

41. Манько Д. Г. Методологічні засади дослідження юридичного алгоритму. *Чорноморські наукові студії* : матеріали III Міжнародної мультидисциплінарної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.) / Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2017. С. 22–25.

42. Манько Д. Г. Імперативний припис у праві: аспекти природи юридичного алгоритму. *Правова реформа та забезпечення демократизаційних процесів і національної безпеки в Україні* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 8–9 вересня 2017 р.). Одеса, 2017. С. 15–20.

43. Манько Д. Г. Запровадження європейських демократичних цінностей в Україні: окремі технології та алгоритми. *Україна. Євроінтеграція. Інтермаріум: історія і сучасність* : матеріали II Міжнародної наукової конференції (Одеса, 27–28 жовтня 2017 р.) / ред. кол.: С. В. Ківалов,

А. Ф. Крижановський, Н. М. Крестовська; Міжнародний гуманітарний університет. Миколаїв, 2016. С. 23–26.

44. Манько Д. Г. М'яке право та його роль у реалізації інвестиційних проєктів. *Торгово-економічна і гуманітарна співпраця між Україною і Китаєм у контексті проєкту «Один пояс – один шлях»* : матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 22 січня 2018 р.) / Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2018. С. 6–7.

45. Манько Д. Г. Персоніфікація як складовий елемент структури юридичного алгоритму. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 2–3 березня 2018 р.) / Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2018. С. 5–10.

46. Манько Д. Г. Модель поведінки як складовий елемент структури юридичного алгоритму. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 9 березня 2018 р.) / за ред. Г. О. Ульянової; уклад.: О. В. Дикий, Ю. Д. Батан. Одеса : «Гельветика», 2018. С. 12–14.

47. Арабаджи Н. Б., Манько Д. Г. Юридичні технології адвокатської діяльності в системі цінностей права. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : «Гельветика», 2018. Вип. 28. С. 4–7.

48. Манько Д. Г. Спеціальні методи юридичної діяльності щодо створення правових актів. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : «Гельветика», 2018. Вип. 29. С. 4–7.

49. Манько Д. Г. Взаємозалежність правових систем в умовах глобалізації та інтеграції: позитивний та негативний аспекти. *Євроінтеграція: польський досвід і українські перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 12 квітня 2019 р.) / за ред. А. Ф. Крижановського; уклад.: Н. М. Крестовська, С. І. Цуркану. Одеса : «Гельветика», 2019. С. 14–16.

50. Манько Д. Г. Юридична аргументація: поняття та технології здійснення. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : «Гельветика», 2018. Вип. № 30. С. 21–23.

51. Манько Д. Г. Юридична креативність: поняття та складові елементи. *Чорноморські наукові студії* : матеріали VI Всеукраїнської мультидисциплінарної конференції (м. Одеса, 15 травня 2020 р.) / Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2020. С. 70–72.

АНОТАЦІЯ

Манько Д. Г. Технології та алгоритми юридичної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеню доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних

і правових учень. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2020.

Дисертацію присвячено загальнотеоретичному дослідженню технологій та алгоритмів юридичної діяльності. Охарактеризовано поняття юридичного алгоритму, встановлено його ознаки та характерні особливості, розкрито структуру, яка складається з таких елементів, як персоніфікація, модель поведінки і змістовний зв'язок між персоніфікаційною та біхевіористичною складовими. Проведено класифікацію юридичних алгоритмів. Встановлено співвідношення між юридичним алгоритмом і суміжними поняттями, насамперед алгоритмами права та технологічними алгоритмами у праві.

В аспекті дослідження природи формалізації права проаналізовано поняття правового акту та соціально значущого припису у праві, розкрито характер зв'язку між ними та юридичними алгоритмами. Окрему увагу приділено питанням формування юридичної композиції правових актів і розміщення юридичних алгоритмів у їх текстах.

Удосконалено поняття «юридична технологія», яку слід визначати як сукупність науково-обґрунтованої інформації (правил, способів, методів, концепцій та ін.) щодо використання юридичного інструментарію при створенні правових актів і здійсненні юридичної діяльності. Обґрунтовано модель вирішення методологічного конфлікту термінів «юридична техніка» – «юридична технологія», згідно з якою юридичну техніку слід розглядати як матеріальну, а юридичну технологію – як інтелектуальну складову юридичної креативістики. Проведено класифікацію юридичних технологій і запропоновано класифікувати їх на дві великі групи: юридичні технології формалізації права та юридичні технології окремих видів юридичної діяльності. Своєю чергою, юридичні технології формалізації права класифікуються на позитивні – метою яких є створення якісного правового акту, та негативні – метою яких є пошук помилок у правових актах.

Обґрунтовано та наведено пропозиції щодо формування нового наукового напрямку в сучасній юридичній науці – юридичної креативістики, предметом якої є загальні закономірності сучасного правового мислення, порядок використання певних правил, способів і методології мистецтва створення, втілення у життя та обслуговування правових актів під час здійснення правової діяльності компетентними суб'єктами права.

Юридична креативістика орієнтована на дослідження: щодо закономірностей створення, втілення у життя та розуміння правових актів; системи категоріально-методологічного апарату (юридична техніка, юридична технологія, алгоритм права, юридичний алгоритм, юридична композиція правового акту та ін.); сутності й призначення креативного правового мислення; обґрунтування пропозицій щодо використання та вдосконалення окремих понять і положень у правовій сфері, зокрема

юридичної аргументації; характеру та порядку здійснення правової діяльності.

Ключові слова: алгоритм права, дія права, жорстке право, м'яке право, правова процедура, правовий акт, правокреатор, правотворення, процедурно-процесуальний механізм права, сучасне право, технологічні алгоритми у праві, формалізація права, юридична діяльність, юридична композиція, юридична креативістика, юридична техніка, юридичний алгоритм, юридичний інструментарій, юридичний процес, юридичні технології.

АННОТАЦІЯ

Манько Д. Г. Технологии и алгоритмы юридической деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2020.

Диссертация посвящена общетеоретическому исследованию технологий и алгоритмов юридической деятельности. Охарактеризовано понятие юридического алгоритма, установлены его признаки и характерные особенности, раскрыта структура, состоящая из таких элементов, как персонификация, модель поведения и содержательная связь между персонификационной и бихевиористической составляющими. Проведена классификация юридических алгоритмов. Установлено соотношение между юридическим алгоритмом и смежными понятиями, прежде всего алгоритмами права и технологическими алгоритмами в праве.

Установлено, что юридический алгоритм является исходным началом, основой конструирования процедурно-процесуального механизма права и алгоритмов соблюдения юридически значимого бездействия, которые осуществляются при соблюдении норм права. Соответственно, юридический алгоритм является формой выражения легальной активности субъектов права. Данная правовая категория позволяет адекватно отразить природу динамики воплощения в жизнь правовых актов и приблизиться к выявлению особенностей юридической деятельности.

В процессе рассмотрения роли и места алгоритмов и технологий в юридической деятельности обосновано, что юридическую деятельность следует понимать, как разновидность правовой деятельности, осуществляемой индивидуальными и коллективными субъектами права с целью получения правового результата, удовлетворения законных потребностей и интересов субъектов, в соответствии с требованиями законодательства. Юридическая деятельность классифицируется на практическую, научную и образовательную. В процессе исследования характерных признаков

юридической деятельности было предложено дополнительно выделять и такие признаки: соответствие юридическим технологиям; процедурно-процессуальная форма осуществления юридической деятельности; публичный и частный уровни осуществления юридической деятельности; специализированное материально-техническое обеспечение осуществления юридической деятельности.

В аспекте исследования природы формализации права проанализированы понятия правового акта и социально значимого предписания в праве, на основе полученных данных раскрыт характер взаимосвязи между ними и юридическими алгоритмами. Особое внимание уделено вопросам формирования юридической композиции правовых актов и размещения юридических алгоритмов в их текстах. Правовой акт является внешним выражением процесса и результата рассмотрения юридического дела, а его юридическая композиция и юридические технологии, которые были использованы при создании, являются составными компонентами формализации. Содержательно-формальный характер юридической композиции отражает желаемую форму правового акта, в свою очередь юридические технологии определяют правила, методы и приемы, которые следует использовать при его создании. От качества указанных положений зависит будущая эффективность правового акта, а соответственно – его влияние на процессы правового регулирования общественных отношений.

Усовершенствовано понятие «юридическая технология», которую следует определять, как совокупность научно-обоснованной информации (правил, способов, методов, концепций и др.) по использованию юридического инструментария при создании правовых актов и осуществлении юридической деятельности. Обоснована модель решения методологического конфликта терминов «юридическая техника» – «юридическая технология», согласно которой юридическую технику следует рассматривать как материальную, а юридическую технологию – как интеллектуальную составляющую юридической креативистики. Проведена классификация юридических технологий и предложено классифицировать их на две большие группы: юридические технологии формализации права и юридические технологии отдельных видов юридической деятельности. В свою очередь, юридические технологии формализации права классифицируются на положительные – целью которых является создание качественного правового акта, и отрицательные – целью которых является поиск ошибок в правовых актах.

Обоснованы и приведены предложения по формированию нового научного направления в современной юридической науке – юридической креативистики, предметом которой являются общие закономерности современного правового мышления, порядок использования определенных правил, способов и методологии искусства создания, воплощение в жизнь и

обслуживание правовых актов при осуществлении правовой деятельности компетентными субъектами права.

Юридическая креативистика ориентирована на исследование: закономерностей создания, воплощения в жизнь и понимания правовых актов; системы категориально-методологического аппарата (юридическая техника, юридическая технология, алгоритм права, юридический алгоритм, юридическая композиция правового акта и др.); сущности и назначения креативного правового мышления; обоснования предложений по использованию и совершенствованию отдельных понятий и положений в правовой сфере, в частности, юридической аргументации; характера и порядка осуществления правовой деятельности.

Ключевые слова: алгоритм права, действие права, жесткое право, мягкое право, правовая процедура, правовой акт, правокреатор, правотворчество, процедурно-процессуальный механизм права, современное право, технологические алгоритмы в праве, формализация права, юридическая деятельность, юридическая композиция, юридическая креативистика, юридическая техника, юридический алгоритм, юридический инструментарий, юридический процесс, юридические технологии.

SUMMARY

Manko D.G. Technologies and algorithms of legal activity. – Manuscript.

Dissertation for a Doctors Degree in Law. Specialty 12.00.01 – Theory and History of the State and Law; History of Political and Legal Studies. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2020.

The dissertation is devoted to general theoretical research of technologies and algorithms of legal activity. The concept of legal algorithm is characterized, its features and characteristic features are established, the structure consisting of such elements as: personification, model of behavior and semantic connection between personification and behavioral components is revealed. The classification of legal algorithms is carried out. The relationship between the legal algorithm and related concepts is established, first of all: algorithms of law and technological algorithms in law.

In terms of studying the nature of the formalization of law, the concept of a legal act, a socially significant prescription in law was analyzed and the nature of the relationship between them and legal algorithms was revealed. Particular attention was paid to the formation of the legal composition of legal acts and the placement of legal algorithms in their texts.

The concept of «legal technology» has been improved, which should be defined as a set of scientifically based information (rules, methods, techniques, concepts, etc.) on the use of legal tools in the creation of legal acts and legal activities. The model of resolving the methodological conflict of the terms «legal technique» –

«legal technology» is substantiated, according to which legal technique should be considered as material, and legal technology – as an intellectual component of legal creativity. The classification of legal technologies is carried out and it is offered to classify them into two big groups: legal technologies of legalization of the right and legal technologies of separate kinds of legal activity. In turn, legal technologies of formalization of law are classified into: positive – the purpose of which is to create a quality legal act; negative – the purpose of which is to find errors in legal acts.

Proposals for the formation of a new scientific direction in modern legal science – legal study of law creation, the subject of which are the general laws of modern legal thinking and the use of certain rules, methods and methodologies of the art of creating, implementing and servicing legal acts in the implementation of legal activities by competent subjects of law.

Legal study of law creation is focused on research on: patterns of creation, implementation and understanding of legal acts; systems of categorical-methodological apparatus (legal technique, legal technology, algorithm of law, legal algorithm, legal composition of legal act, etc.); essence and purpose of creative legal thinking; substantiation of proposals for the use and improvement of certain concepts and provisions in the legal field, in particular legal reasoning; the nature and procedure for carrying out legal activities.

Key words: algorithm of law, action of law, hard law, soft law, legal procedure, legal act, law creator, law-making, procedural mechanism of law, modern law, technological algorithms in law, formalization of law, legal activity, legal composition, legal study of law creation, legal technique, legal algorithm, legal tools, legal process, legal technologies.

Підписано до друку 01.07.2020 р. Формат 60х84/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 2008-19.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com